

нятий робітник. Тільки, думаєть ся мені, що се ще лише пів діла. Приміром, скажимо так, цареві і чиновникам ми руки вкоротили, посадили, їх під начало народне, на відвічальність. Все ж таки ще кулаки та поміщики та купці остають ся, можуть ще над нами верх взяти. Сам же ти казав: «хто багатий та сильний, той від податків завсїгди вільний».

— І про се, брат, розумні люди подумали, як зробити. Попереду всього, коли закони будуть инакші, коли нарід буде сам над собою господарувати, не так то легко буде кулакам забрати власть. Робити таке самоправство, як тепер, ніколи їм не дозволять, найдуть на них розправу. Робочим людям стане багато лекше жити, податків буде менше, та й тратити без розуму народні гроші ніхто не посміє. Але трохи твоя, правда, поки будуть багаті й бідні, поки буде оден чоловік, як раб робити на другого, а другий буде лише ніжитись та дармувати, справжньої рівності між людьми не буде; не буде й справжнього щастя на землі.

Щоби всім людям однаково добре жилось, треба такі порядки завести, щоб ні бідних ні багатих не було, та щоб они немогли зявитись більше. Звідки взялась бідність, звідки взялось багатство? Через те, що тепер весь нарід не може жити. Візьмим для приміру землю. Без землі куди дїнеш ся? Здаєть ся, земля повинна б бути нашою громадською мамою — хлібодавчиною, всім на користь; а тепер он який небудь десяток найбагатших поміщиків мають в своїй власности стільки землі, що на ній моглиби поселитись багато тисяч народу. За те тут же коло них жиє багато безземельних наших мужиків, або плентають ся, в Сибір нового пляцу шукати, або заprodують ся в найми до тих самих поміщиків. В селі нашого брата землею тиснуть, а в місті фабрикою. Там також чимало нашого брата, робітників, без діла ходить; руки сильні, робити охота, під теперішній час, яке діло не візьми — голими руками не багато заробиш. Тепер скрізь пішла в рух машана: з нею виробок, всяких річей йде багато швидше, проти машинової роботи ручна робота ніколи не вистоїть. Тільки, брат, машина хоч і хороша штука, та лише пригадай пословицю: хороша мама, та не наша! як земля розібрана богачами в свої руки, так і фабрики, і машини, і залізні дороги теж. Зрозумів